

บทที่ 5

ทัศนคติและทัศนคติเปรียบเทียบ ของเกษตรกรต่อพocaและสหกรณ์

ในบทนี้จะแสดงผลของการวิจัย ในเรื่องทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพocaคนกลางและสหกรณ์การเกษตร โดยใช้ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ครัวเรือน การวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ตอนกล่าวคือ ในตอนแรกจะเป็นการแสดงผลการวัดทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อพocaคนกลางและสหกรณ์การเกษตรที่ละด้าน ในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่ได้เจาะจงให้เป็นเรื่องเดียวกัน เนื่องจากพocaคนกลางและสหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจกับเกษตรกรกันคนละด้าน พocaคนกลางจะมีธุรกิจส่วนใหญ่หนักไปทางการค้าผลิตภัณฑ์ และมีการให้กู้เงิน นอยราย แต่สหกรณ์การเกษตรค้าขายกับเกษตรกรน้อย แต่ธุรกิจส่วนใหญ่คือการให้สินเชื่อ การวัดทัศนคตินี้ก็จะเป็นการแสดงความรู้สึกที่เกษตรกรมีต่อพฤติกรรม ของทั้งพocaคนกลาง และสหกรณ์การเกษตรนั่นเอง ในตอนที่ 2 จะเป็นการเปรียบเทียบทัศนคติของเกษตรกรต่อพocaคนกลางและสหกรณ์การเกษตรในเรื่องเดียวกัน แบ่งออกเป็น 9 ลักษณะผลที่ได้จากการวิจัยเปรียบเทียบจะเป็นการพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ในคราวเดียวกันด้วย เนื่องจากในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง 9 เรื่อง ที่ใช้วิเคราะห์ทัศนคตินั้นได้นำสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ "เกษตรกรมีทัศนคติในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อพocaคนกลางดีกว่าสหกรณ์การเกษตร" มาพิสูจน์ในแต่ละเรื่องด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทัศนคติต่อการดำเนินงานของพocaคนกลาง

ในการวัดทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพocaคนกลางนั้น ได้ใช้วิธีวัดทัศนคติแบบพื้นฐาน หรือวิธีที่ง่ายที่สุดคือ วัดด้วยคำถามที่กำหนดค่าตอบไว้ในรูปของการยอมรับและปฏิเสธ คะแนนในด้านยอมรับกำหนดให้เป็น 1 และจัดไว้ทางซ้ายมือ เพื่อแสดงทัศนคติทางบวก ส่วนคะแนนในด้านปฏิเสธกำหนดให้เป็น 0 จัดไว้ทางขวามือ เพื่อแสดงทัศนคติทางลบ ข้อมูลในด้านทัศนคติต่อพocaคนกลางที่สำรวจจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. พฤติกรรมทางการค้า
2. ความสัมพันธ์ส่วนตัว
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน

1. พฤติกรรมทางการค้า (ดูตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าในด้านพฤติกรรมการค้า

พฤติกรรมการค้า	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
ช่างกับพ่อค้าคนหนึ่งคนใดเป็นประจำ	33	67
พอใจในราคาสินค้า	69	31
พ่อค้าไม่เอาเปรียบ	45	55
ต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลาง	70	30

ในการให้คะแนนได้คิดเป็นอัตราร้อยละทุกข้อ ในด้านพฤติกรรมการค้านี้ดูรวมคะแนนทั้งหมดแล้วจะเห็นว่า ทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางจะเป็นกลาง แต่ค่อนข้างทางทัศนคติที่ดีเล็กน้อย คือมีคะแนนทางชอบรับ 54 % และคะแนนทางปฏิเสธ 46 % แสดงว่าในตำบลนี้ เกษตรกรให้ความสำคัญทางด้านการค้าขายจนเกิดทัศนคติที่ค่อนข้างดีต่อพ่อค้า ถ้าจะแยกดูเป็นข้อ ๆ แล้ว จะเห็นว่าความรู้สึกของพี่น้องชาวนกลางเป็นถึงสำคัญที่สุดของการกระทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อพ่อค้าคือ เกษตรกรให้คะแนนการค้าที่ของผ่านคนกลางถึง 70 % ในขณะที่คะแนนของการค้าโดยไม่ผ่านคนกลางมีเพียง 30 % ข้อที่ได้คะแนนรองลงมาคือความพอใจในราคาสินค้า มีคะแนนในทางชอบรับสูงถึง 69 % จึงเป็นทัศนคติที่ค่อนข้างขัดแย้งกับความเห็นโดยทั่ว ๆ ไป ที่ว่าคนกลางมักกดราคาซื้อสินค้าจากเกษตรกร แต่ในตำบลนี้เกษตรกรมีความรู้สึกที่ไม่ถูกกดราคาสินค้า เพราะมีพ่อค้ามาติดต่อซื้อขายมากมาย ทั้งในตำบลและนอกตำบล โอกาสของการได้เลือกราคาที่ผู้ขายเสนอให้มามาก การกดราคาไม่อาจเกิดขึ้นได้ เกษตรกรจึงมีความพอใจในราคาสินค้าที่ตนได้เลือกขาย แต่ทั้ง ๆ ที่เกษตรกรพอใจในราคา

สินค้าแล้ว ก็ยังมีความรู้สึกกว่าพ่อค้าเอาเปรียบตน แม้วาคะแนนในเรื่องนี้จะไม่ต่างกันอย่างเห็นชั้คนัก คือมีทัศนคติในทางลบกับพ่อค้า 55 % และทางบวก 45 % แสดงว่าพ่อค้าอาจมีการเอาเปรียบเกษตรกรในบางเรื่อง เช่น การตั้งตวงหรือในกรณีที่พ่อค้าคิดราคาสินค้าลดลงกันไป สำหรับสินค้าที่ได้มาตรฐานและไม่ได้มาตรฐาน เกษตรกรมีความรู้สึกว่าควรจะได้ราคาสูงกว่านั้น ตามราคาสินค้าที่ได้มาตรฐานทั้งหมด จึงเกิดความรู้สึกว่าพ่อค้าเอาเปรียบขึ้น สำหรับการค้ากับพ่อค้าคนหนึ่งคนใดเป็นประจํา นั้น คะแนนจะออกมาในรูปที่ว่า เกษตรกรส่วนมากจะค้าขายโดยไม่เจาะจงบุคคลนัก การค้าขายประจำจึงมีเพียง 33 % และการค้าโดยไม่เจาะจงพ่อค้ามีถึง 67 % แสดงว่าเกษตรกรในตำบลนี้มุ่งรักษาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในเชิงการค้าของตน มากกว่าจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัว แต่เราจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบในเรื่องความสัมพันธ์และทัศนคติในข้ออื่น ๆ ต่อไปอีกว่า นอกเหนือจากเรื่องการค้าแล้ว เกษตรกรจะมีความรู้สึกต่อพ่อค้าในทางดีหรือไม่ดี

2. ความสัมพันธ์ส่วนตัว (ดูตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อความสัมพันธ์ส่วนตัวกับพ่อค้าคนกลาง

ความสัมพันธ์ส่วนตัว	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รู้จักกันเป็นการส่วนตัว	58	42
ส่งลูกไปโรงเรียนเดียวกัน	34	66
ฟังคนกลางได้	42	58
คนกลางเป็นอาชีพมีเกียรติ	65	35
เชิญมางานส่วนตัว	58	42

เมื่อพิจารณาคะแนนรวมในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวแล้วจะพบว่า ความแตกต่างของทัศนคติในทางดีและไม่ดีนั้น เกือบจะไม่มีเลย กล่าวคือมีทัศนคติในทางดี 51 % และทางไม่ดี 49 % ในข้อย่อยทั้ง 5 นี้ ข้อที่แสดงทัศนคติให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ

ความรู้สึกว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ โดยมีคะแนนทางตอบรับถึง 65 % มีผู้รู้สึกว่าอาชีพนี้ไม่มีเกียรติเพียง 35 % ในเรื่องนี้เกษตรกรให้ความเห็นว่าอาชีพคนกลางไม่น่ารังเกียจ เพราะผู้จะทำไ้จะต้องมีฐานะดี มีคนเชื่อถือและไว้วางใจ ถ้าบุตรหลานต้องการจะเป็นคนกลางก็จะส่งเสริมและไม่ขัดข้อง ความเห็นนี้อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมของตำบลบางแพะที่ผู้เป็นใหญ่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ประกอบอาชีพนี้ จึงเป็นการยกฐานะของคนกลางไปโดยปริยาย ความสนิทสนมในค่านอื่น เช่น การรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ได้คะแนนพอพอกับการเชิญพื่อความร่วมมือส่วนตัว คือทางตอบรับเป็น 58 % และทางปฏิเสธ 42 % เนื่องจากความสัมพันธ์ในเรื่องทั้ง 2 ต่อเนื่องกัน กล่าวคือถ้าสนิทสนมกันเคยกันแล้ว ถ้ามีงานเกษตรกรก็จะเชิญพื่อความร่วมมือ สำหรับในเรื่องการพึ่งพาคนกลางนั้น มีทัศนคติในทางไม่ดีคิดเป็นคะแนนได้ 58 % ในขณะที่คะแนนทางดีเป็น 42 % ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในการพึ่งพานั้น พื่อค้าจะต้องได้ผลประโยชน์จึงจะพึ่งได้ เช่น การให้กู้ยืมเงิน แม้พื่อค้าจะให้รวดเร็วปริมาณเกือบจะไม่จำกัด ก็มักจะคิดดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราทั่วไป เกษตรกรจะนิยมพึ่งเพื่อนบ้านมากกว่าพื่อค้าในเรื่องทั่ว ๆ ไป ส่วนเรื่องการส่งลูกไปโรงเรียนเดียวกัน ที่มุ่งจะแสดงถึงการอยู่ในสังคมเดียวกันของเกษตรกรและพื่อค้า ซึ่งปรากฏว่าทัศนคติออกมาเป็นทางปฏิเสธ มีคะแนนถึง 66 % มีคะแนนทางตอบรับ 34 % แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความนิยมและระคับสังคมต่างจากพื่อค้า เนื่องจากพื่อค้ามีฐานะดี มักจะส่งลูกไปเรียนในตัวจังหวัดราชบุรีหรือที่กรุงเทพฯ ในขณะที่เกษตรกรจะให้ลูกเรียนที่ตำบลหรืออำเภอบางแพะก่อน จากนั้นอาจส่งไปเรียนต่อในเมืองลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ในอนาคตความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวระหว่างเกษตรกรกับพื่อค้าในรุ่นลูกจะน้อยลง บุตรหลานของทั้ง 2 กลุ่ม แม้จะอยู่ในชุมชนเดียวกัน ก็จะเข้าสังคมกันคนละพวก ความสัมพันธ์และทัศนคติต่อพื่อค้าอาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบเศรษฐกิจโดยตรง โดยไม่ผสมความสัมพันธ์สนมกันเคยกันเสียก็ได้ สรุปได้ว่าในค่านความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ เกษตรกรให้ความสำคัญต่อลักษณะอาชีพมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ผลจึงปรากฏว่า เกษตรกรมีทัศนคติที่เป็นกลางต่อพื่อค้าคนกลาง โดยมีทัศนคติในค่านดีสูงกว่าค่านไม่ดีเพียง 2 % เท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน (ดูตารางที่ 28 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 28 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน
ของพ่อค้าคนกลาง

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รวมในการพัฒนา	48	52
บริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์	30	70
รวมกิจกรรมของหมู่บ้าน	47	53
เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน	72	28

ทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าในเรื่องนี้ เมื่อดูจากคะแนนแล้วปรากฏว่า เกษตรกรมีความรู้สึกไม่แตกต่างจากเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว คือ มีทัศนคติในทางปฏิเสธและทางยอมรับต่างกันเพียง 2 % แต่ในเรื่องนี้คะแนนทางปฏิเสธเป็น 51 % และยอมรับ 49 % เมื่อดูรายละเอียดจะพบว่ามีความเห็นที่น่าสนใจอยู่ 1 ข้อ คือการพิจารณาว่าพ่อค้ามีประโยชน์ต่อหมู่บ้านหรือไม่ ปรากฏว่าเกษตรกรให้คะแนนพ่อค้าในทางยอมรับถึง 72 % ส่วนคะแนนจากเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องการร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านทั้งหมดนั้น จะมีคะแนนในทางลบทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสำคัญในหน้าที่การค้าของคนกลางว่า เป็นประโยชน์อันสำคัญยิ่งต่อหมู่บ้าน จนเห็นว่าการเข้าร่วมในกิจกรรม การพัฒนาหมู่บ้านที่พ่อค้าไม่ค่อยมีบทบาทนั้น เป็นสิ่งไม่จำเป็นเท่าใดนักสำหรับพ่อค้า มองจากค่านี้นี้แล้วเราจะรู้สึกว่าเกษตรกรเห็นบทบาททางด้านอาชีพสำคัญกว่าบทบาทในสังคม โดยเกษตรกรไม่รู้สึกเลยว่าพ่อค้าเป็นพวกไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนเมื่อไม่ร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าที่ควร สำหรับข้อย่อยอื่น ๆ เกษตรกรให้ความรู้สึกในทางไม่ดีสำหรับเรื่องการร่วมพัฒนาและการร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน ด้วยคะแนนใกล้เคียงกันคือ 52 % และ 53 % ตามลำดับ เกษตรกรให้ความเห็นว่า ถ้าคนกลางนั้นเป็นประเภทนายหน้า ก็จะมีความรู้สึกว่า คนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เกษตรกรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือร่วมในกิจกรรมเหมือนคนอื่น ๆ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฐานะหน่วยหนึ่งของ

ชุมชน ส่วนคนกลางที่มีอาชีพเป็นพ่อค้าโดยตรงหรือเจ้าของโรงสีนั้น มักจะคำนึงถึงอาชีพของตนเป็นใหญ่ว่ามีใช้เกษตรกร กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจึงอาจทำบ้างแต่ไม่ทุกครั้งหรือเข้าร่วมเต็มที่เหมือนเกษตรกร ส่วนในเรื่องการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์นั้น พ่อค้าจะได้คะแนนทางลบมากที่สุดถึง 70 % มีคะแนนทางบวกเพียง 30 % ในข้อนี้ก็เช่นกัน พ่อค้าจะบริจาคบ้างเป็นครั้งคราวเท่าที่จำเป็น หรือต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของตน โดยคิดถึงผลที่จะได้จากการบริจาคทุกครั้งด้วย ทั้งหมดนี้จึงทำให้คะแนนของเกษตรกรที่มีต่อพ่อค้าในเรื่องการมีส่วนในกิจกรรมของหมู่บ้านเป็นทางค่านลบตั้งที่กล่าวมาแล้ว เมื่อได้ทราบคะแนนของแต่ละเรื่องแต่ละข้อย่อยของทัศนคติของเกษตรกรแล้ว เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เกษตรกรมีความรู้สึกเป็นกลางต่อพ่อค้าคนกลาง แม้ว่าคะแนนจาก 2 ใน 3 ข้อใหญ่ จะเป็นคะแนนทางตอบรับหรือทัศนคติที่ดีก็ตาม เราจะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น เมื่อนำคะแนนทั้ง 3 เรื่องมาวิเคราะห์ดูดังนี้ (ดูตารางที่ 29)

	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
พฤติกรรมทางการค้า	54	46
ความสัมพันธ์ส่วนตัว	51	49
การเข้าร่วมในกิจกรรมหมู่บ้าน	49	51

จากคะแนนนี้เราจะสรุปได้ว่า เกษตรกรในตำบลบางแพมีทัศนคติเป็นกลางต่อพ่อค้าคนกลาง โดยมีคะแนนทางตอบรับ 52 % ทางปฏิเสธ 48 % ความแตกต่างของทัศนคติมีเพียง 4 % ซึ่งความต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญพอที่จะแสดงทัศนคติไปในทางค่านหนึ่งค่านใดได้ อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีพ่อค้าคนกลางในชุมชนของตน ดังคะแนนในเรื่องพฤติกรรมทางการค้าที่คะแนนทางทัศนคติที่ดีมีมากกว่าทัศนคติที่ไม่ดีถึง 8 % ในขณะที่คะแนนข้ออื่น ๆ นั้น จะต่างกันไม่เกิน 2 % ดังนั้นแม้ว่าเกษตรกรจะเห็นความสำคัญและประโยชน์ของพ่อค้าคนกลาง แต่สิ่งนี้ก็มิใช่คำตอบที่ว่าเกษตรกรจะยังเลือกพ่อค้าคนกลาง ถ้ารัฐได้จัด

คนกลางในรูปอื่นที่เกษตรกรมีความมั่นใจว่าตนจะไม่ถูกเอาเปรียบแน่ เช่น การสนับสนุนให้สหกรณ์การเกษตรดำเนินการในเรื่องการค้าอย่างเต็มที่ จะได้พิจารณาโดยเปรียบเทียบจากข้อมูลในเรื่องสหกรณ์การเกษตรต่อไป

ทัศนคติต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

การสำรวจทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรนั้น ได้ใช้เกษตรกรทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่แยกผู้เป็นสมาชิกซึ่งมีจำนวน 77 คน ออกจากผู้ไม่ได้เป็นสมาชิกจำนวน 58 คน ทั้งนี้เนื่องจากการสำรวจได้พบว่า โดยทั่วไปแล้ว เกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ต่างมีความรู้ในหลักกว้าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์พอ ๆ กัน การสำรวจทัศนคติของเกษตรกรต่อสหกรณ์การเกษตรแบ่งออกได้ดังนี้

1. การดำเนินงานของสหกรณ์
2. ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน
3. ความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์

ในการวัดทัศนคติเป็นไปเช่นเดียวกับการวัดทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลาง ฉะนั้นคะแนนในด้านยอมรับหรือปฏิเสธด้านใดสูงกว่า ก็จะได้ว่าคะแนนนั้นเป็นเครื่องแสดงทัศนคติของเกษตรกรดังนี้

1. การดำเนินงานของสหกรณ์ (ดูตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

การดำเนินงานของสหกรณ์	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
ไม่เอากำไรเกินควรในการค้าเชื่อ	65	35
จำนวนเงินที่ใหญ่เป็นที่พอใจ	34	66
อัตราดอกเบี้ยเป็นที่พอใจ	88	12
เงื่อนไขในการกู้เงินเป็นที่พอใจ	52	48
สหกรณ์ทำหน้าที่ครบถ้วน	26	74

จากคะแนนในข้อนี้จะเห็นว่า เกษตรกรมีทัศนคติต่อการดำเนินงานของสหกรณ์อย่าง
 เป็นกลางคือ ให้คะแนนในทางตอบรับ 53 % ในขณะที่คะแนนทางปฏิเสธเป็น 47 % อย่างไรก็ตาม
 แม้เกษตรกรจะนิยมการดำเนินงานของสหกรณ์โดยส่วนรวม แต่ถาพิจารณาคะแนนเป็น
 ข้อ ๆ ใหละเอียดแล้วจะพบว่า เกษตรกรให้คะแนนการทำหน้าที่ครบถ้วนของสหกรณ์ต่ำมาก
 คือ ให้คะแนนทางตอบรับเพียง 26 % ขณะที่ทางลบได้คะแนนถึง 74 % แสดงว่าเกษตรกร
 มีความคาดหวังในการดำเนินงานของสหกรณ์มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จึงเป็นเรื่องที่ควรแก
 ไขและขยายการดำเนินงานออกไปให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการขอประทานซึ่งจากการ
 สัมภาษณ์ปรากฏว่า เกษตรกรต้องการให้ปรับปรุงเรื่องคลองส่งน้ำและการบำรุงที่ดิน ซึ่งสหกรณ์
 ยังไม่ได้ดำเนินการในเรื่องนี้ คะแนนในเรื่องจำนวนเงินกู้เป็นคะแนนต่ำรองลงมา เกษตรกร
 มีความรู้สึกว่าจำนวนเงินกู้ที่ได้รับจากสหกรณ์นั้นต่ำเกินไปกว่าความต้องการของตน คะแนนทาง
 บวกจึงมีเพียง 34 % และคะแนนทางลบถึง 66 % ในข้อนี้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่สหกรณ์โดยตรง
 เพราะเงินกู้นั้นสหกรณ์มาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในวงเงินจำกัด จึงเฉลี่ยให้
 สมาชิกได้ไม่สูงนัก แต่สหกรณ์อาจแก้ไขได้โดยการระดมทุนในหมู่สมาชิก ด้วยการ
 เรียกร้องให้สมาชิกออมทรัพย์ไว้กับสหกรณ์ หรือดำเนินธุรกิจชนิดอื่นเพื่อหาผลกำไรมาเป็นเงิน
 ทุน ความนิยมสูงสุดที่มีต่อสหกรณ์คือเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าพ่อค้า เกษตรกรให้คะแนนทาง
 บวกถึง 88 % ทางลบเพียง 12 % คะแนนทางบวกที่ได้รองลงมาคือการขายสินค้าเชื่อ ที่
 เกษตรกรเห็นว่าไม่เอาค่าใไรเกินควร ได้คะแนนทางบวก 65 % และทางลบ 35 % ส่วนเรื่อง
 เงื่อนไขในการกู้เงิน ได้คะแนนทางบวกไม่สูงนักคือ 52 % และทางลบ 48 % แสดงว่าเงื่อนไข
 ในการกู้เงินก็เป็นเรื่องทีเกษตรกรยอมรับแม้จะไม่ชอบมากนัก เพราะเมื่อเทียบกับบุคคล
 ภายนอกที่มีเงื่อนไขเอาเปรียบเกษตรกรมากแล้ว เงื่อนไขของสหกรณ์ก็เป็นสิ่งที่น่าพอใจกว่า

2. ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน (ดูตารางที่ 31 ในหน้าต่อไป)

ตารางที่ 31 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์ในด้านการเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน

ประโยชน์ต่อหมู่บ้าน	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รวมกิจกรรมของหมู่บ้าน	22	78
รวมพัฒนาหมู่บ้าน	18	82
เป็นสิ่งจำเป็นของหมู่บ้าน	75	25
เศรษฐกิจหมู่บ้านดีขึ้น	72	28
นำความเจริญมาให้	65	35

แม้คะแนนในแต่ละข้อย่อยจะแสดงให้เห็นความแตกต่างของทัศนคติในทางดีและไม่ดีต่อสหกรณ์อย่างชัดเจน แต่เมื่อรวมคะแนนแล้วปรากฏว่า เกษตรกรมีทัศนคติในทางดีและไม่ดีต่อสหกรณ์เท่ากันคืออย่างละ 50 % พอดี ดังนั้นเมื่อคำนึงถึงว่าสหกรณ์จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านหรือไม่นั้น เกษตรกรจะมีความรู้สึกเป็นกลางต่อสหกรณ์ โดยเกษตรกรได้แยกทัศนคติออกเป็น 2 ประการคือ ในด้านการรวมกิจกรรมและพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรให้ความนิยมสหกรณ์ในฐานะผู้เป็นประโยชน์แก่หมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ ในข้อที่เป็นสิ่งจำเป็นของหมู่บ้าน ซึ่งในการสอบถามได้เน้นในเรื่อง เศรษฐกิจจึงได้คะแนนทางบวกสูงสุดคือ 75 % โดยมีคะแนนทางลบเพียง 25 % แสดงว่าแม้สหกรณ์จะไม่ได้ทำธุรกิจการค้าขายโดยตรง เช่น รับซื้อผลผลิต แต่การที่สหกรณ์ให้กู้เงิน ให้ซื้อเชื่อสินค้า ก็ทำให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจที่ไม่เอากำไรเกินควรของสหกรณ์ เป็นการลดการเอาเปรียบของวงการเงินอื่น ๆ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกว่าสหกรณ์เป็นองค์การทางธุรกิจที่จำเป็นสำหรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเป็นอย่างมาก เพราะได้ช่วยลดสภาพความยากจนและการเป็นหนี้สินของตนลงอย่างที่ไม่เคยได้รับจากบุคคลภายนอกอื่น ๆ เมื่อเกษตรกรเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนแล้ว ความนิยมในด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ ก็ตามมา คือเกษตรกรให้ความเห็นว่าสหกรณ์ทำให้เศรษฐกิจหมู่บ้านดีขึ้น เป็นคะแนนทางบวกถึง 72 % ทางลบเพียง 28 % ซึ่งเหตุผลก็จะเป็นไปตามเรื่องแรก คือสหกรณ์ช่วยลดภาวะหนี้สิน เกษตรกรไม่ต้องกังวลว่าหนี้สินจะพอกพูนด้วยอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินสมควร จนเงินทุนหมดหรือที่ดินทำกินต้องหมดลงไป การซื้อของโดยเงิน

เชื่อก็คำทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินใช้ในการดำรงชีพ โดยไม่ต้องกู้เงินมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และการเปิดโอกาสให้ถอนชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ก็เป็นการปลดปล่อยหนี้สินตามกำหนดเวลา โดยที่เกษตรกรไม่เคียดแค้นหรือกระทบกระเทือนความเป็นอยู่นัก เมื่อการเศรษฐกิจก็เป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตให้มั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลไปถึงในด้านการให้คะแนนในเรื่องสหกรณ์นำความเจริญมาให้หมู่บ้านอีกประการหนึ่งด้วย คือเกษตรกรให้คะแนนความสัมพันธ์ และทัศนคติเกี่ยวกับสหกรณ์นำความเจริญมาให้หมู่บ้าน 65 % และทางลบ 35 % ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นหมู่บ้านก็จะเจริญตามไปด้วย ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจของเกษตรกร ที่มีกินมีใช้ มีหนี้สินน้อยหรือปลดปล่อยหนี้สินลงได้ มีทุนในการประกอบอาชีพชนิดที่เชื่อได้ว่าสหกรณ์จะใหญ่เมื่อขาดแคลน เกษตรกรจึงให้ความนิยมสหกรณ์ในเรื่องนี้ไม่น้อย คะแนนที่ทำให้ความนิยมในเรื่องประโยชน์ของสหกรณ์น้อยลงไปมากก็คือ เรื่องการร่วมกิจกรรมและการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์ได้รับคะแนนทางลบทั้ง 2 ข้อ คือการร่วมกิจกรรมให้คะแนนทางลบถึง 78 % ทางบวก 22 % และการพัฒนาโคละแนทางลบ 82 % ทางบวก 18 % ทั้งนี้เพราะในการร่วมกิจกรรมและการพัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์ในฐานะองค์การยังไม่ค่อยมีบทบาทเข้าไปร่วมในหมู่บ้านเท่าใดนัก แม้ในฐานะที่เป็นสมาชิกหรือคณะกรรมการของสหกรณ์ จะเข้าร่วมในกิจกรรมและการพัฒนาหมู่บ้านทุกครั้งไป แต่ก็เป็นการร่วมในฐานะบุคคลมีชื่อในนามของสหกรณ์ ความนิยมของเกษตรกรในด้านนี้ต่อสหกรณ์จึงมีน้อย

3. ความนิยมต่อสหกรณ์ (ดูตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 อัตราร้อยของทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์ในด้านความนิยม

ความนิยมต่อสหกรณ์	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
รายได้จะเพิ่มถ้ากับสหกรณ์	67	33
สหกรณ์ดำเนินกิจการไม่เอาเปรียบ	93	7
จะสนับสนุนให้ค้ากับสหกรณ์	69	31
ยินดีจะกู้เงินจากสหกรณ์	71	29
สหกรณ์จะแทนที่พ่อค้าคนกลางได้	74	26

ในเรื่องความนิยมที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรนี้ ได้มุ่งพิจารณาถึงสภาพที่จะนำเอาสหกรณ์เข้ามาดำเนินการค้าในหมู่บ้านอย่างเต็มที่แทนพ่อค้าคนกลาง จึงเป็นคะแนนเรื่องแรกที่เกษตรกรแสดงทัศนคติออกมาอย่างเห็นชัด กล่าวคือได้คะแนนทางบวก 75 % ขณะที่คะแนนทางลบเพียง 25 % คะแนนที่ได้สูงสุดคือความนิยมที่ว่า สหกรณ์ดำเนินการค้าโดยไม่เอาเปรียบช่วยกำไรเกินควรจากเกษตรกร โดยได้คะแนนทางบวก 93 % นับเป็นคะแนนสูงสุดในจำนวนข้อย่อยทั้งหมด เกษตรกรคงจะตระหนักได้ดีว่า สหกรณ์ทำการค้าแบบราชการจึงไม่มีการเอาเปรียบเกษตรกร แม้จะค้าโดยคิดกำไรบ้างก็เป็นการเอากำไรที่จะมีผลกลับมายังสมาชิก ในรูปของเงินปันผลและตามธุรกิจที่ได้กระทำ เกษตรกรทั้งหมดจึงให้ความนิยมสหกรณ์ในข้อนี้เป็นอย่างมาก คะแนนรองลงมาคือการยอมรับสหกรณ์เข้ามามีบทบาทแทนพ่อค้าคนกลาง เป็นการตัดพ่อค้าคนกลางออกจากการค้า เมื่อสหกรณ์สามารถดำเนินการค้าได้สมบูรณ์ เกษตรกรมีความเชื่อใจในสหกรณ์มาก แม้ว่าจะยังไม่เคยค้าขายกับสหกรณ์อย่างเต็มที่ สหกรณ์น่าจะเอาความนิยมนี้เป็นประโยชน์ในการขยายกิจการในด้านการค้าโดยเร็ว เพื่อจะได้เรียกกองความร่วมมือจากสมาชิก จนสามารถจะขยายกิจการให้กว้างขวางครบวงจรได้ คะแนนรอง ๆ ลงมาคือความยินดีที่จะกู้เงินจากสหกรณ์แห่งเดียว ได้คะแนนทางบวก 71 % และทางลบ 29 % การที่สหกรณ์ได้คะแนนทางลบอยู่บ้างอาจเป็นด้วยบริการและเงื่อนไข ตลอดจนจำนวนเงินที่ได้กี่ยังไม่เป็นที่พอใจนัก ส่วนในเรื่องการยินดีที่จะค้ากับสหกรณ์แห่งเดียวนั้น คะแนนไม่สูงนักคือทางบวก 69 % ทางลบ 31 % ทั้งนี้สหกรณ์ไม่ได้ดำเนินการค้าอย่างมีประสิทธิภาพให้เกษตรกรเห็น ทั้ง ๆ ที่เกษตรกรเห็นว่าการค้ากับสหกรณ์เป็นประโยชน์แก่ตน แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะได้ประโยชน์อย่างเต็มที่หรือมากกว่าการค้ากับพ่อค้า ซึ่งได้รับความสะดวกเต็มที่มากนัก ข้อที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือการคาดคะเนว่า การค้ากับสหกรณ์จะเพิ่มรายได้เพิ่มให้แก่เกษตรกร คะแนนบวกในข้อนี้มี 67 % และคะแนนทางลบ 33 % คะแนนจะสัมพันธ์กับเรื่องการสนับสนุนให้ค้ากับสหกรณ์อย่างเดียวนั้นคือ เมื่อยังไม่มั่นใจและเห็นความสามารถในกิจการค้าและการตลาดของสหกรณ์แล้ว ก็ยังไม่แน่ใจว่าการค้ากับสหกรณ์จะเพิ่มรายได้ให้มากนัก

เมื่อได้พิจารณาความสัมพันธ์และทัศนคติในแต่ละข้อแล้ว คะแนนรวมจะแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีทัศนคติต่อสหกรณ์การเกษตรดังนี้ (ดูตารางที่ 33 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 33 อัตราส่วนร้อยละของทัศนคติในค่านต่าง ๆ ที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตร

	ทัศนคติที่ดี	ทัศนคติที่ไม่ดี
การดำเนินงานของสหกรณ์	51	49
ประโยชน์ของสหกรณ์ต่อหมู่บ้าน	50	50
ความนิยมที่สหกรณ์มีต่อเกษตรกร	75	25

จากคะแนนรวมนี เป็นการแสดงทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรในทางดี 59 % และในทางไม่ดี 41 % ความนิยมที่แสดงทัศนคติในค่านี เป็นนิมิตรลัษณ์ดีของการดำเนินงานของสหกรณ์ต่อไปในอนาคต เนื่องจากในขณะที่สหกรณ์ยังขาดเงินทุนในการดำเนินงาน จนไม่สามารถจะดำเนินงานให้ครบวงจรของสหกรณ์อเนกประสงค์ได้ และเกษตรกรก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสหกรณ์ดีพอ แต่มีความเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์มากกว่าการดำเนินงานจะอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกอย่างแท้จริง ถ้าสหกรณ์สามารถปรับปรุงในบางเรื่องที่ทำได้เช่น เรื่องชลประทาน การประชาสัมพันธ์หลักและประโยชน์ของการสหกรณ์ การเผยแพร่ข่าวการตลาดและความรู้บางประการที่จะทำให้สมาชิกไม่เสียเปรียบพ้อคามากนัก สมาชิกก็จะเพิ่มความนิยมและความเข้าใจในประโยชน์ของสหกรณ์มากขึ้น จนอาจร่วมมือร่วมใจตลอดจนร่วมในค่านกำลังทรัพย์ ชยายการดำเนินงานของสหกรณ์ออกไปเองตามหลักของสหกรณ์ที่แท้จริงก็ได้ หรืออย่างน้อยที่สุดการที่สหกรณ์เพิ่มบทบาทและความสำคัญของค่านในค่านเศรษฐกิจ ก็จะทำให้พ้อคได้ตระหนักของการมีคู่แข่งชั้น และจะปรับปรุงการดำเนินงานให้มีผลดีต่อเกษตรกรมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะได้สำรวจทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ้อคค่านกลางและสหกรณ์การเกษตร มาตามลำดับแล้ว คะแนนที่ได้ก็แสดงให้เห็นว่าความนิยมที่เกษตรกรมีต่อทั้งพ้อคและสหกรณ์การเกษตร เราจึงไม่อาจทราบได้ว่า แท้ที่จริงนั้นเกษตรกรนิยมค่านไหนมากกว่ากัน เพราะในสังคมชนบทเช่น บางพื้นที่ การดำเนินธุรกิจของพ้อคและสหกรณ์เน้นหนักไปคนละค่าน เกษตรกรดำเนินธุรกิจค่านไหนกับใครก็จะนิยมผู้นั้น เราจึงจะได้ทำการวิเคราะห์ความนิยมต่อไป โดยการเปรียบเทียบให้เห็นเด่นชัด

ขึ้น โดยจะเปรียบเทียบในเรื่องเดียวกันและจะวิเคราะห์โดยวิธีการคำนวณทางสถิติดังนี้
การเปรียบเทียบทัศนคติโดยทั่วไปที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตร
 ในเรื่องทั่ว ๆ ไปนั้น ได้กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์ไว้ 9 เรื่องดังนี้

1. การเอากำไรในการค้า
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน
6. การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน
7. การสนองความต้องการ
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน

ในการวิเคราะห์เรื่องทั้ง 9 นี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภทคือ การวิเคราะห์
 ความเห็นของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไป และการวิเคราะห์ความเห็นของเกษตรกรโดยแยกผู้เป็นสมาชิก
 และไม่เป็นสมาชิกออกจากกันดังนี้

1. ทัศนคติของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไป จากการศึกษาทัศนคติที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การ
 เกษตรและพ่อค้าคนกลาง โดยการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรในเรื่องทั้ง 9 นี้ ปรากฏว่า
 ผลของการเปรียบเทียบไม่แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ดูตารางที่ 34 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 34 ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรและพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างในแต่ละด้าน

ทัศนคติของ เกษตรกร	สหกรณ์การเกษตร Mean	พ่อค้าคนกลาง Mean	สถิติที
1. การเอากำไรในการค้า	4.36	2.22	6.06
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.16	2.61	1.34
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	4.15	1.61	6.19
4. การเผยแพร่ข่าวสารการตลาด	3.79	1.54	5.91
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	2.19	1.82	1.67
6. การรวมกิจกรรมหมู่บ้าน	1.35	1.96	-0.56
7. การสนองความต้องการ	3.31	2.93	1.82
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.93	2.30	3.11
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.34	2.41	2.14

แสดงว่าถ้าพิจารณาความเห็นของเกษตรกรอย่างคร่าว ๆ ทั้ง 9 เรื่องแล้ว เกษตรกรมีความรู้สึกต่อพ่อค้าคนกลางและสหกรณ์การเกษตรคล้าย ๆ กัน แต่ถ้าพิจารณารายละเอียดของแต่ละเรื่องแล้วปรากฏว่า มีความแตกต่างกันในบางกรณี คือ เกษตรกรมีความนิยมสหกรณ์การเกษตรมากกว่าพ่อค้าคนกลางในเกือบทุกด้าน เว้นแต่ในข้อที่ 6 เรื่องการรวมกิจกรรมของหมู่บ้าน เกษตรกรมีความนิยมในพ่อค้าคนกลางสูงกว่าสหกรณ์การเกษตร ส่วนความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของความนิยมที่เกษตรกรมีต่อสหกรณ์การเกษตรมากกว่าพ่อค้าคนกลางนั้น ได้แก่ เรื่องการเอากำไรในการค้า การให้ความรู้ทางการเกษตร การเผยแพร่ข่าวสารการตลาด การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงในการดำเนินงาน (ข้อ 1, 3, 4, 8 และ 9) /

2. ทัศนคติของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ในการเปรียบเทียบทัศนคติที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการเปรียบเทียบโดยมิได้แยกเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์และ

ผู้ไม่เป็นสมาชิกออกจากกัน แสดงว่าโดยส่วนรวมแล้วเกษตรกรมีความนิยมในสหกรณ์การเกษตร และพหุภาคคนกลางไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้น่าสงสัยว่าในระหว่างเกษตรกรที่เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแล้ว กับพวกที่ยังไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพหุภาคคนกลางและสหกรณ์การเกษตรแตกต่างกันหรือไม่ จากข้อมูลความคิดเห็นของผู้ที่ เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งได้แสดงรายละเอียดในการคำนวณไว้ในตารางที่ 35, 36 และ 37 ในภาคผนวกที่ 2 นั้น ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของความนิยมของเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่มีต่อพหุภาคคนกลาง อันได้แก่สหกรณ์การเกษตรและพหุภาคคนกลาง สูงกว่าค่าเฉลี่ยของความนิยมของพวกที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เพียงเล็กน้อย ผลความแตกต่างกันปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญแต่อย่างใด แสดงว่าเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีความเห็นเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตรและพหุภาคคนกลางไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ที่ลึกลงไปในความนิยมของสหกรณ์การเกษตรและพหุภาคคนกลางนั้นมีผลดังนี้

ก. ความนิยมต่อสหกรณ์การเกษตร ระหว่างกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ให้ความนิยมต่อสหกรณ์การเกษตรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าจะมีข้อที่น่าสังเกตว่า กลุ่มเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะมีความนิยมสหกรณ์การเกษตรสูงกว่าพวกที่เป็นสมาชิกอยู่แล้วเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่ยังไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะนิยมการให้กู้เงินของสหกรณ์มาก แต่ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกนั้นอาจเป็นเพราะอุปสรรคในด้านหลักทรัพย์ก็ได้ ส่วนผู้ที่ เป็นสมาชิกอยู่แล้วบริการที่ได้รับอาจไม่รวดเร็วทันกับความต้องการ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ความนิยมจึงคอบกว่าผู้ที่ยังไม่สมาชิกอยู่แล้วเล็กน้อยดังกล่าวมาแล้ว (ดูตารางที่ 35

หน้าต่อไป)

ตารางที่ 35 ค่าเฉลี่ยของคะแนนนิยมของผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่มีต่อสหกรณ์
การเกษตร และผลการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของคะแนนนิยม

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
1. การเอาทำไรในการค้า	3.33	5.72
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	2.27	5.33
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	2.56	6.26
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด	2.34	5.71
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	2.05	2.36
6. การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.00	1.66
7. การสนองความต้องการ	3.81	2.66
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	3.47	2.21
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน	3.30	2.24
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.90	3.79
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.45	3.58
ค่าสถิติที (t - statistic)	t = -0.94	

ข. ความนิยมต่อพหุคาคคนกลางพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างคะแนนความนิยมต่อพหุคาคคนกลาง ของกลุ่มผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์กับกลุ่มผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกที่ระดับนัยสำคัญ .05 ความแตกต่างนั้นก็คือ ผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ให้คะแนนความนิยมแก่พหุคาคคนกลางมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก ดังจะเห็นค่าเฉลี่ยคะแนนความนิยมของกลุ่มแรกเท่ากับ 2.53 ส่วนของกลุ่มหลังเท่ากับ 1.91 (ดูตารางที่ 36 หน้าต่อไป)

ตารางที่ 36 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความนิยมของผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
ที่มีต่อหอการค้าคนกลาง และผลการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของคะแนน
นิยม

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
การเอากำไรในการค้า	2.32	2.09
ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.13	2.93
การให้ความรู้ทางการเกษตร	1.70	1.50
การเผยแพร่ข่าวการตลาด	1.71	1.31
การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	1.97	1.62
การร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.14	1.71
การสนองความต้องการ	3.26	2.48
การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.70	1.76
ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.86	1.83
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.53	1.91
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.64	0.26
ค่าสถิติ (t - statistic)	t = 3.40	

ลักษณะเช่นนี้ตรงข้ามกับที่น้ำจะเป็น เพราะเราคาดว่าผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์น้ำจะ
ให้คะแนนความนิยมแก่หอการค้าคนกลางน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิก (จากพฤติกรรมที่ตัดสินใจเข้า
เป็นสมาชิกสหกรณ์) เราอาจอธิบายลักษณะที่ไม่ตรงกับความคาดหมายนี้ได้คือ ผู้ที่เป็นสมาชิก
สหกรณ์นั้น เข้าโดยแรงจูงใจในการกู้เงินเป็นประการสำคัญ แต่พฤติกรรมทางการขายผลผลิต
และประกอบกิจการเกษตรก็ยังคงไม่ต่างไปจากผู้ที่มีใจสมาชิก กล่าวคือยังคงขายผลผลิตให้
หอการค้าคนกลาง ตลอดจนได้รับความสะดวกสบายในการประกอบกิจการเกษตรและการค้าจาก

พอคาคคนกลาง เช่น ใค้ปุ่ยเงินใ้จื่อลวงหน้า ใค้พันธุขาวและถั่วมาเพาะปลุกหรือบริการรับซื้อ
 ถึงที่ เมื่อเป็นเช่นนี้ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับพอคาคคนกลางจึงไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ฉะนั้น
 การที่ผู้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เข้าสมัคร เป็นสมาชิกเพื่อกู้เงิน จึงเป็นการชี้ถึงความสามารถ
 ในการจัดความสำคัญทางระบบธุรกิจของตนว่า เมื่อไม่ตองมีความกังวลในเรื่องแหล่งเงินกู้
 แล้ว ความสัมพันธ์ในเรื่องการค้าขายผลผลิตจะตองมากอน ทำให้ผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ให้
 คะแนนความนิยมตอพอคาคคนกลาง เพราะพอคาคคนกลางมีพฤติกรรมที่ช่วยแบ่งเบาภาระของ
 เกษตรกรที่เป็นสมาชิกดังใค้ยกตัวอย่างมาแล้ว ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์
 คือผู้ที่มีความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ เพราะมีความตองการทั้งในค่านักเงินและการค้าขาย ซึ่ง
 ส่วนใหญ่อาจตองพึ่งพอคาคคนกลาง การบีบคั้นจากพอคาคทั้งในค่านอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าการ
 กู้เงินจากสหกรณ์ และการถูกกดราคาผลผลิตในฐานะผู้ขาดอำนาจตองรองในค่านเศรษฐกิจ
 ก็จะทำให้คะแนนนิยมตอพอคาคคนกลางต่ำกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การ เกษตร อย่าง
 ไรก็ตามทัศนคติของผู้เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ก็ไม่แตกต่างกันอย่างมีความสำคัญนัก
 ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 37 ตอไปนี้

ตารางที่ 37 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความนิยมของผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ที่มี
 ตอสหกรณ์การ เกษตรและพอคาคคนกลาง และผลการทดสอบนัยสำคัญของความ
 แตกต่างของคะแนนความนิยม

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
ตอสหกรณ์		
1. การเอากำไรในการค้า	3.33	5.72
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	3.27	5.33
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	2.56	6.26
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด	2.34	5.71
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	2.05	2.36
6. การรวมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.00	1.66

(ตารางที่ 37 ต่อ)

ทัศนคติของเกษตรกร	สมาชิกสหกรณ์	ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์
7. การสนองความต้องการ	3.81	2.66
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	3.47	2.21
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน ต่อพอคคา	3.30	2.24
1. การเอาทำไรในการค้า	2.32	2.09
2. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.13	2.93
3. การให้ความรู้ทางการเกษตร	1.70	1.50
4. การเผยแพร่ข่าวการตลาด	1.71	1.31
5. การร่วมพัฒนาหมู่บ้าน	1.97	1.62
6. การรวมกิจกรรมหมู่บ้าน	2.10	1.71
7. การสนองความต้องการ	3.26	2.48
8. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ	2.70	1.76
9. ความมั่นคงของการดำเนินงาน	2.86	1.83
ค่าเฉลี่ย (Mean)	2.72	2.85
ค่าความแปรปรวน (Variance)	0.55	2.75
ค่าสถิติที (t - statistic)		t = -0.33

คะแนนที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ แม้จะแสดงว่าโดยส่วนรวม เกษตรกรนิยมสหกรณ์มากกว่าพอคคาคณกลาง แต่คะแนนความนิยมของสหกรณ์นั้นก็ไม่ได้สูงกว่าคณพอคคาคณกลางมากจนถือได้ว่ามีความแตกต่างกันตามนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาคะแนนแต่ละข้อ จะมีอยู่เพียงข้อเท่านั้นที่สหกรณ์ได้รับคะแนนน้อยกว่าพอคคาคณกลาง ดังนั้นจึงเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ว่า "เกษตรกรมีทัศนคติในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อพอคคาคณกลางดีกว่าสหกรณ์การเกษตร"